ROMANIAN VERSIONS OF TENNESSEE WILLIAMS' PLAYS: NOTES ON TRANSLATING DIRECTIVE ACTS

Ana-Cristina Chirilă (Șerban), PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: This article examines specific translation strategies at work in the transfer of dramatic dialogue from English into Romanian. Based on micro-sequences extracted from translated versions of Tennessee Williams' plays, the paper sets out to illustrate the case of illocutionary value transfer in order to attain relevant equivalence standards. The focus of the analysis is on direct and indirect structures of directive speech acts (imperatives, future forms, modal instances of "will", repeated orders with a semiotic function in the dramatic discourse).

Keywords: dramatic dialogue, directive acts, imperative forms, indirect orders and requests, illocutionary value transfer.

Discursul dramatic este definit de un tip specific de „oralitate", rezultată din îmbinarea trăsăturilor mimetic conversaţionale cu trăsăturile textuale ale dialogului literar. Piesa de teatru este considerată o formă tradiţională de discurs vorbit în formă scrisă, în care, spre diferenţă de alte discursuri literare, dialogul reprezintă principalul mediu de comunicare şi se constituie în discurs activ (menit să fie pus în scenă). Aceste trăsături converg spre problema generală a autentiticităţii în redarea vorbirii în teatru, devenită provocare majoră în cazul traducerii discursului dramatic. Aspectele care ţin de captarea naturaleţii stilului vorbit sau a expresivităţii discursului vorbit în traducerea de teatru variază de la traducerea interjecţiilor sau a particulelor discursive la transpunerea fenomenelor sintactice de elipsă sau de suspensie şi la păstrarea forţei ilocuţionare a enunţurilor sau a secvenţelor dialogale. Acestea fac obiectul unei analize microtextuale pe care o aplicăm, în cadrul unui studiu extins, unui corpus constituit din piese de teatru în limba engleză, aparţinând dramaturgului american Tennesse Williams, şi din versiunile lor de traducere în limba română. Prezentul articol restrânge aria de analiză la problematica transpunerii interlingvistice a actelor de vorbire, ca unităţi conversaţionale minimale, urmărind strategii şi tehnici specifice aplicate în traducerea actelor directive într-un singur text-ţintă [1].

Pertinenţa analizei şi considerente metodologice

Analiza problemelor pe care actele de vorbire (*speech acts*) le implică în cadrul traducerii unor texte dramatice presupune, mai întâi, luarea în discuţie a a pertinenţei unui astfel de demers. Ne întrebăm, în primă instanţă, în ce măsură se pot aplica teoriile lui Austin şi ale lui Searle discursului dramatic şi traducerilor acestuia. Ceea ce pare a justifica tratarea textului literar prin moduri de reflecţie şi instrumente de analiză destinate limbii este însăşi recunoaşterea implicită a dimensiunii dialogice a operei literare, care se dovedeşte cu atât mai complexă în teatru. Demersul se recomandă ca unul legitim „dacă vedem în discursul literar un fel de metagen ce presupune existența unui ritual specific și a unor condiții de reușită" specifice (Maingueneau, 2007: 28). Argumente similare sunt formulate de Liliana Ionescu Ruxăndoiu atunci când definește pragmatic *literaritatea* în raport cu „o structură particulară a situației de comunicare, caracaterizată prin faptul că, pe fundalul general al relației de bază E – R – concretizată ca relație între scriitor și cititor(i) - , se grefează alte relații, care decurg din condiția de mimesis a literaturii sau din cerințele anumitor genuri ori specii (1991: 31). Considerăm just, în consecință, să ne preocupe problema modului în care acest tip de discurs literar implică ilocuționaritatea și, apoi, tehnicile prin care astfel de modalități sunt transpuse în traducere.

[1] Textul-sursă, abreviat TS, reprezintă piesa *The Glass Managerie*, inclusă în antologia Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America, 2000. Versiunea românească (TT) este traducerea Andei Boldur, cuprinsă în volumul *Tennessee Williams, Teatru* (1978).

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

Un al doilea aspect pregătitor al analizei ține de stabilirea criteriilor de observare și de inventariere care să servească în identificarea unităților relevante (din textul-sursă) sub aspectul acțional al utilizării limbii. O analiză a traducerilor sub aspectul actelor de vorbire pornește logic de la întrebări legate de felul în care se actualizează lingvistic aceste unități comunicative. Premisa este că limbile naturale dispun de structuri sintactice specializate care, alături de elemente prozodice precum intonația, semnalizează valoarea ilocuționară a enunțului (scopul comunicativ). Pe de altă parte, asistăm la realizări indirecte, ne-prototipice ale actelor sau la lipsa unor mărci formale specifice și la particularități structurale ale enunțului, care poate fi format dintr-una sau mai multe propoziții, din propoziții eliptice, din porțiuni de propoziții. Lipsa unei relații directe între actul de vorbire și structurile sintactice care le construiesc prezintă traducerii un caz interesant, în sensul în care aceasta relevă, într-un mod ideal, „cum să faci" același lucru nu doar folosind cuvinte din sisteme lingvistice diferite ci cu structuri morfologice, sintactice și prozodice activate și configurate diferit în formularea unui enunț. Putem spune că reușita traducerii - ca act de vorbire interpretativ – depinde de măsura în care aceasta percepe și redă modul în care personajele acționează asupra celuilalt prin cuvinte în interiorul lumii dramatice construite.

Pe de altă parte, ținem cont că dincolo de diversele actualizări morfo-sintactice și lexicale specifice, *valorile ilocuționare* care definesc actele de limbaj rezultă dintr-un un conglomerat de *condiții de reușită* înscrise în cadrul sau contextul comunicativ. Dificultatea analizei la nivelul discursului selectat se relevă, încă o dată, din perspectiva *performabilității* textului dramatic. Reprezentația dramatică asigură concretizarea condițiilor enunțării și prin aceasta desăvârșirea discursului și sub aspectul valorilor ilocuționare: semnele sistemului teatral (elemente paraverbale, unități kinetice) se constituie în indicatori ai modului și ai forței ilocuționare, prin care spectatorului îi este comunicată rețeaua de intenții, scopuri și motivații ce constituie piesa. În consecință, abordarea textuală nu permite o analiză exhaustivă a sistemului ilocuțiunar care construiește o piesă. În studiul nostru, folosirea surselor semiotice precum versiunile românești de teatru radiofonic reprezintă încercări de asigura demersului relevanță deplină, cel puțin pe palierul sistemului paraverbal. Așa cum demonstrează însă Elam (1980) și Serpieri (2001), analiza unităților deictic-performative în textul dramatic rămâne un model pertinent de abordare semiotică și comunicativă a teatrului, în condițiile în care construcția dialogului și textul didascalic oferă la fel de multe indicii ale *performativității*. În astfel de abordări, analiza actelor de vorbire reprezintă axa lecturii hermeneutice a textului dramatic. Pe palierul traducerii, aceasta vizează atât traducătorul ca receptor de gradul unu cât și lectorul sau spectatorul ca receptor de gradul doi. Metodologia impune o clasificare adecvată a actelor ilocuționare.

Taxinomia lui Searle (1976)[2] constituie un aparat metodologic util, care ne ajută să evaluăm gradul de echivalență atins de traduceri în redarea valorilor ilocuționare ale unor enunțuri extrase din textul dramatic. Nu ignorăm însă nici mult mai actualele teze interacționiste care semnalează faptul că actele ilocuționare nu reprezintă entități izolate, detașate de contextul comunicării și al înșiruirii discursive în care sunt produse.

Actele directive

În clasificarea propusă de J. Searle (1976: 12), scopul ilocuţionar al actelor directive rezidă în încercarea vorbitorului de a determina alocutorul să acţioneze într-un anumit fel, scop manifestat cu intensitate variabilă: forţa de manifestare a încercării nuanţează valoarea ilocuţionară (de la încercări modeste cum sunt invitaţiile la încercări insistente cum sunt ordinele. Actele directive sunt reprezentate în corpus prin forme de realizare directe (enunţuri imperative, structurate sau nestructurate) dar şi prin forme indirecte, prin enunţuri asertive, interogative sau expresive (formule

[2] Dovada aplicabilității taxinomiei la nivelul discursului dramatic este oferită de teza care fundamentează modelul de segmentare deictic-performativă a textului dramatic: „Characters speak in many ways: they ask, answer, imply, simulate, declare, allude, narrate, anticipate further acts, presume, pretend, command etc., and in doing this they address each other, or refer to objects of the stage, or to the audience. Therefore, we can divide the seemingly incessant flow of their speeches into several units according to the character's deictic-performative orientations, which correspond to the shifting of their spatial and locutionary attitudes (Serpieri, 2001: 2).

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

indirecte convenţionale sau non-convenţionale). Manifestarea scopului ilocuţionar acoperă valori variate[3]: ordin, comandă, îndemn, cerere, rugăminte, invitaţie, întrebare, urare, imprecaţie, interdicţie (atunci când se realizează prin forme negative), intenţia comunicativă a locutorului fiind recunoscută, de fiecare dată, ca aceea de a schimba o stare de fapt din lumea reală.

Prezenta analiză vizează probleme de traducere a actelor directive prin care personajul-locutor solicită alocutorului realizarea unor *acţiuni non-verbale*. Textele-sursă manifestă o slabă reprezentare a verbelor care denotă acte membre ale acestei categorii (după Searle: *ask, order, command, request, beg, plead, pray, entreat, invite, permit, advise* dar şi câteva din „comportamentalele" (*behavitives*) lui Austin precum *dare, defy, challenge*). În aceste condiţii, prima provocare a traducerii este evaluarea corectă a valorii ilocuţionare (etapă inferenţială constând în percepţie şi comprehensiune a intenţiei emiţătorului), raportate nu doar la scopul directiv ci şi la diversele condiţii de manifestare a acestuia.

În textele corpusului, o mare pondere a enunţurilor directive sunt organizate sintactic sub formă de propoziţii principale independente, modul verbal cel mai frecvent folosit atât în textele-sursă cât şi în textele-ţintă fiind *imperativul* (în sensul în care structurile directe prototipice din limba-ţintă sunt, în multe instanţe, traduse prin forme corespondente din sistemul-sursă). Acesta apare însă în diverse tipare sintactice şi contexte verbale originale, care, în mod evident, pot fi supuse restructurării prin traducere. Oferim aici câteva exemple de configurări sintactice ale acestei forme verbale în textele-sursă. Varianta de traducere este oferită doar în instanţele în care aceasta păstrează imperativul (cu eventuale modificări ale tiparului sintactic):

- forme nude: **Stop!** („**Opriţi**-vă!");
- forme simple negative: **„Don't speak!"** (**Nu**-mi **spuneţi nimic**, **Nu**-mi **vorbiţi!)**;
- imperative repetate: **Hush! Hush! (Taci, taci,...)**;
- forme coordonate: „**stop** putting on **and tell** me some things"(**„încetează** cu stilul ăsta telegrafic **şi explică-mi** mai pe larg"); „**Rise and Shine**!"(redate uneori prin expansiune şi explicitare: „**Răsari şi străluceşte, mândru soare**!");
- imperative cu subiect:
  1. cu valoare de desemnare/identificare a persoanei selectate de locutor pentru îndeplinirea actului - „***you* answer** the door!" („răspunde tu");
  2. cu funcţie de intensificare a valorii directive (ordin): „**You come** right back **in**" ; „**don't you move** from that chair!"(în forme negative);
- imperative cu complemente indirecte: „Speak to Mother"(vorbeşte-i); „**tell me** some things" **(explică-mi** mai pe larg);
- imperative cu complemente directe: **Comb** your **hair**! (redate uneori prin expansiune: „**Fă-mi plăcerea** şi **piaptănă-te");**
- forme cu compliniri lexicalizate (de obicei, structurate în propoziţii subordonate temporale, păstrate sau reduse la părţi de propoziţie): **sit** down and **compose yourself** till they come („**stai** jos şi **linişteşte-te** până la venirea lor"); „**Stay** here till this talk is finished" („**Stai** aici până isprăvesc de vorbit cu tine");
- imperative cu interjecţii injonctive: „**Now** you **answer** it!"(transpuse în formule performative: „**Te rog răspunde"**); ocurenţe frecvente ale acestui tipar pot fi identificate mai curând la nivelul soluţiilor traductive oblice: „**Hai, prostuţo, pregăteşte-te** să-ţi primeşti curtezanul" („Fuss, fuss – silliness! – over a gentleman caller!");
- imperative cu interjecţii expresive: „**For heaven's sake**, **stop** putting on **and tell me** some things, **will you?"** („**Pentru numele lui Dumnezeu**, **încetează** cu stilul ăsta telegrafic şi **explică-mi** mai pe larg");
- imperative cu vocativ:

[3] Kerbrat-Orecchioni (2005) reuneşte aceste valori sub termenul cuprinzător „demande", categorie constituită din întrebări (*questions, demande d'un dire*) şi solicitări („requêtes"/*requests, demande d'un faire*). Depăşind consideraţii ce ţin exclusiv de intenţionalitatea locutorului (Searle) şi abordând o perspectivă interacţionistă, Kerbrat-Orecchioni identifică drept element comun al acestei subclase directive caracterul „ameninţător" al actelor în sensul încălcării teritoriului alocutorului: „la requête este un acte incursif"(2005: 98).

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

1. redat literal, cu păstrarea poziţiei sau repoziţionat sintactic: „**Honey, don't *push*** with your *fingers*" („**Nu împinge** mîncarea cu degetele, **puiule**"); **Tom, speak** to mother (**Tom,** te rog **vorbeşte**-i);
2. modulat semantic: „**Resume** your seat, **little sister**" („Aşează-te la loc, Laura!");
3. modulat semantic prin reducere: „**Laura Wingfield**, **you march** right to that door!"(**Laura**, te rog **deschide**) ; „**Come back** here, **Tom Wingfied**!" (Tom, **vino** aici!);
4. omis: „**Eat** food leisurely, **son.**.." („**mănâncă** pe îndelete").

Expunerea comparativă a vizat, până în acest punct al analizei, realizări directe ale actelor directive prin formele prototipice ale imperativului. În ambele sisteme ale corpusului există, însă, şi numeroase *realizări indirecte* ale actelor de tip directiv[4]. Texte-sursă şi textele-ţintă împrumută din cele două limbi atât forme convenţionale (precum realizarea rugăminţilor sau a sugestiilor prin întrebări) cât şi forme conversaţionale locale. Am selectat drept cazuri interesante pentru ilustrarea strategiilor traductive secvenţele care prezintă relizări directive indirecte cu structură asertivă. Kerbrat-Orecchioni (2005: 99) identifică trei tipuri esenţiale de realizare asertivă a directivelor:

1. afirmarea *dorinţei* locutorului, care se traduce, în opinia noastră, prin specificarea condiţiei de sinceritate de către locutor (*wish*, la Searle);

Acest tip de act indirect este descris de orientarea sa esenţială spre locutor – *self-oriented* (Kerbrat-Orecchioni, 2005: 101). Cele două sisteme ale corpusului prezintă structuri corespondente, construite pe formele de indicativ (rezultând în formule insistente) sau cele de condiţional (formule atenuate) ale modalizatorilor lexicali de tip *to want/ to wish/ to like/ to hope* -„a vrea", „a dori", „a-i plăcea", „a spera". După cum vom evidenţia şi în cadrul analizei rugăminţilor, structurile *modalităţii deziderative* constituie, astfel, mijloace esenţiale de realizare indirectă a actului directiv, pe care traducătorii aleg, în cele mai multe instanţe, să le redea prin strategii directe.

Amanda: (1) **Resume** your seat, **little sister** – (2) **I want you to stay** fresh and pretty for gentlemen callers!	**Nu, nu**, aşează-te la loc. Cînd au să-ţi vină peţitorii, **vreau să fii** proaspătă şi frumoasă.
Enunţul (1) marchează un act direct, a cărui valoare pozitivă, de ofertă (semnalizată în original de elementul alocutiv expresiv), este redată stilistic prin auto-repetiţia profrazei negative. Asigurând păstrarea mărcii atitudinii volitive, varianta de traducere a enunţului (2) operează restructurări sintactice: construcţia englezească modalizator+complement direct+infinitiv este reformulată modalizator+conjunctiv. De altfel, conjunctivul formulează în structurile româneşti de acest tip acţiunea pe care locutorul o doreşte a fi performată de alocutor, în timp ce, în construcţiile sistemului sursă, aceasta poate fi specificată prin infinitiv sau subjonctiv (v. *infra*, enunţurile cu *wish*, traduse prin formule de tip „rugăminte").	

2. afirmarea unei *obligaţii,* pe care noi o reformulăm ca expresie a *modalităţii deontice obiective*, propriu-zise;

Astfel de structuri indirecte construiesc formule directive insistente („caractère brutal", la Kerbrat-Orecchioni) frecvent asociate cu morfeme care semnalează nuanţa de „urgenţă" sau de „nerăbdare" (numiţi de acelaşi cercetător „procédés aggravateurs"), ca în exemplul următor : (TS1) **You** really **must** come to the table. / (TT1) **Trebuie neapărat** să vii la masă.

3. constatarea unei stări de fapt (raportate la realizarea sau nerealizarea unei acţiuni).

Textul-sursă al piesei *The Glass Managerie* oferă varii structuri de actualizare pentru acest tip de act directiv în intervenţiile Amandei. Am ales să nu le redăm în enunţuri izolate ci integrate în tranzacţii (cu structură simbolic repetitivă) care se dovedesc relevante din mai multe perspective ale analizei: întrepătrunderea formulelor de tip „constatare" cu expresii de tip deontic, formularea replicilor reactive la acte directive indirecte, iar din perspectiva traducerii, variaţia strategiilor, care pot fi:

A. directe

[4] Susan Ervin-Tripp, autoarea unuia dintre cele mai influente studii pragmatice a directivelor, explică motivaţiile pragmatice ale frecventelor structurări indirecte ale acestor acte: „they impose on others, so that they lead speakers to conceal intent" (1981: 195).

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

a. redare de act indirect prin act indirect, cu structuri corespondente din sistemul ţintă, ca în „We can't say grace until you come" – „Nu putem spune rugăciunea până nu vii"(verb modal);
b. redare act indirect - act indirect, prin alte structuri cu valori similare din limba sursă : „We can't say grace until you come" – „Nu începem masa până nu vii şi tu"(verb modal – indicativ prezent);
c. redare act indirect - act indirect, prin tipuri de enunţuri diferite: „You're not excused from the table" – „Cine ţi-a dat voie să te ridici de la masă?"(enunţ asertiv – enunţ interogativ);

B. oblice

a. redare a actului indirect prin act direct (realizat prin structuri imperative): „You're keeping us waiting" – „Nu ne face să aşteptăm"; Tom**?** – Tom**!**.

TS	TT
Amanda: (calling) Tom**?** Tom: Yes, Mother. A: **We can't say grace** until you come to the table! [act directiv indirect, ordin atenuat]	A (strigând) : Tom**!** (1) T: Da, mamă. (2) A: **Nu începem** masa **până** nu vii şi tu. (3)
Traducerea interpretează adecvat valoarea ilocuţionară însă conferă caracter superior de „insistenţă" prin mijloace de redare directă (1) sau structuri indirecte ne-atenuate (3). Traducerea literală ar fi fost mai relevantă şi din perspectivă stilistică: enunţul „Nu putem spune rugăciunea pînă nu vii şi tu"este reluat integral într-o secvenţă ulterioară, în adresarea către Laura.	
A: Laura? Oh, Laura! L: Yes, Mother. A: **You** really **must** come to the table. **We won't be seated** until you come to the table! A: **You're keeping us waiting**, honey. **We can't say grace** until you come to the table!	A: Laura, Laura! L : Da, mamă. A: **Trebuie** nepărat să vii la masă. **Nu ne aşezăm** până nu vii şi tu. A: **Nu ne face** să aşteptăm, draga mea. **Nu putem spune** rugăciunea **până** nu vii şi tu.
Amanda: ...(1) you **will** come to the table. (2) You **will not be excused**. [adresat Laurei] Formulele indirecte ale ordinul restrictiv (2) se repetă în discursul Amandei. În TS, acestea sugerează clişee verbale, indiciale pentru valori obesesiv reiterate. Forţa ilocuţionară a intervenţiei (de tip iniţiativ) originale este construită pe valorile auxilarului *will* în asociere cu o parafrază modală aparţinând registrului formal al limbii (valoare negativă de acordare a *permisiunii* – subclasă directivă la Searle, cu nuanţe deontice subiective manifestate prescriptiv: „nu voi permite să nu vii").	Amanda: ...**vei veni** la masă **şi gata**. **Nici nu admit să nu vii.** Intensitatea manifestării scopului ilocuţionar este redată prin compensare în traducere: mărci ale negaţiei (*nici, nu*) şi elemente directive suplimentare (profraza *gata*) asigură co-textul verbului corespondent structurii modale din original (*a admite – a permite).*

În limba engleză, ca şi în limba română, formele verbale afirmative de *mod indicativ, timp viitor*, la persoana a II-a, singular sau plural, suplinesc forţa ilocuţionară a imperativului: intenţia de a-l face pe alocutor să acţioneze în sensul specificat de conţinutul propoziţional este implicită în asocierea alocutorului cu o acţiune viitoare, faţă de care locutorul se angajează sub aspectul certitudinii. De altfel, conţinutul propoziţional al actului directiv este construit pe schema fundamentală conform căreia „alocutorul realizează o acţiune viitoare" : „The propositional content

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

is always that the hearer H does some future action A" (Searle, 1976: 12). Acest tip de raţiuni pragmatice justifică încadrarea enunţurilor realizate prin structuri verbale la modul indicativ, timpul viitor în categoria enunţurilor imperative (Nagy, 2002: 43). Pe de altă parte, Kerbrat-Orecchioni (2005: 102) include astfel de structuri în formele de realizare indirectă a „solicitării" directive, considerând că ele ilustrează cazul tropilor ilocuţionari („tropes illocutoires"): ordine deghizate în aserţiuni, care reţin totuşi o forţă ilocuţionară comparabilă cu cea a structurilor directe. Textele-sursă exploatează, în acest sens, valorile modale suplimentare ale auxiliarului *will*, care acoperă un registru variat de nuanţe: predicţie bazată pe certitudine (*prediction, expression of certainty*), expresie volitivă accentuată *(willingness, determination* - în forma pozitivă, *refusal* – în forma negativă), indicială – în astfel de instanţe directive - pentru dorinţa vorbitorului de a schimba o stare de fapt din lumea reală (condiţia de sinceritate a actului directiv).

Înfruntările enunţiative care constituie substanţa acţiunii dramatice din *Menajeria de sticlă* sunt construite, în marea lor pondere, din replici iniţiative directive ale Amandei şi intervenţii reactive ale celorlalte personaje. Secvenţele dialogale precum cea redată mai jos demostrează forţa ilocuţionară a expresiilor viitorului în succesiunea de acte directive (acestea fiind intercalate cu formele imperativului). Identificând identitatea scopului şi a intensităţii ilocuţionare, versiunea de traducere recurge adecvat la soluţia viitorului II – formă specifică limbii vorbite, atât pentru structurile imperative cât şi pentru formele de indicativ-viitor.

TS	TT
Tom: I don't want to hear any more! (…) ... Amanda: **You will hear** more, you- T: **No, I won't** hear more, I'm going out! A: **You come** right back **in** – [formă imperativă, restricţie a actului precedent enunţat de alocutor prin construcţie antitetică: *go out – come in*]	T: Nu vreau să mai aud nimic. .... **Ai să mă asculţi** până la sfîrşit... **N-am să mai ascult** nimic: plec! **Ba ai să rămîi**!.... !.... [opoziţia simetrică este reformulată: întrucât la nivelul mijloacelor lexicale este păstrată o singură marcă semantică a antitezei (*plec - rămâi*) valoarea este intensificată prin construcţia adversativă cu formă verbală de viitor].
Valoarea directivă imprimată de forma de viitor este intensificată uneori prin mijloace sintactice suplimentare: forma alocutivă este asociată fenomenelor precum scindarea (păstrată în traducere). Elementul adresativ constituie, încă o dată, o provocare, modulaţia operată prin traducere afectând intensitatea manifestării scopului ilocuţionar. În actul original, nuanţa de ordin dată de structurile morfo-sintactice este atenuată de utilizarea alocutivă a unui substantiv comun desemnând relaţia de rudenie (aici, în adresare substitutivă, Amanda preluând termenul folosit de Tom pentru a i se adresa surorii). Asociată nuanţei afective pe care versiunea de traducere o păstrează prin vocativul diminutival este implicita notă de cochetărie (derivată din obsedanta nostalgie a tinereţii) care rămâne neexprimată în TT. Mai mult, implicând o relaţie de egalitate, termenul echivalent (eventual, în varianta derivată, *surioară*) ar înlătura nuanţa de ordin (dată de condescendentul *fetiţo*) şi ar confirma valoarea pozitivă de îndemn (specificată în indicaţia scenică).	
A: Girls that aren't cut out for business careers usually wind up married to some nice man (*gets up with a spark of revival*) **Sister**, **that's what you'll do**! (construcţie scindată)	Fetele care nu sînt născute pentru a-şi face o carieră, sfîrşesc de obicei prin a se mărita cu un bărbat bine. (*Se ridică cu o privire înviorată*) Şi asta, **fetiţo**, **ai s-o faci** şi tu.

Forţa directiv-restrictivă a construcţiilor cu auxiliarul englezesc *will* necesită uneori soluţii traductive inspirate aşa cum sunt structurile indirecte cu sintaxă expresivă. Anda Boldur recurge la astfel de strategii pentru a reda obstinaţia cu care Amanda se agaţă de ideea salvatoare a unui „peţitor" pentru fiica sa infirmă, Laura.[5]

[5] Semnificaţiile simbolice ale acestui laitmotiv din sistemul verbal al piesei (formulat în termeni subiectivi, specifici discursului Amandei, *the gentleman caller*) sunt decodate în monologul meta-ficţional din Actul I,

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

Tom: If you're going to make such a fuss, I'll call it off, I'll tell him not to come!	T: Dacă faci atâta caz, contramandez invitaţia şi gata!
TS speculează registrul variat al funcţiilor auxiliarului *will* şi foloseşte în replica de iniţiere valoarea sa de *ameninţare,* convertită în enunţul reactiv în ordin restrictiv.	TT optează adecvat pentru redarea forţei ameninţării prin reducerea mărcilor verbale la o singură formă de indicativ prezent, intensificată prin structura expresivă *şi gata!* ; perechea de adiacenţă se construieşte prin asocierea unei alte formule exclamative în enunţul următor.
Amanda: **You** certainly **won't do** anything of the kind. Nothing offends people worse than broken engagements.	A: **Fereasc㠂 Dumnezeu**. Nimic nu jigneşte mai mult decât o invitaţie contramandată.

În structurile interogative ale textelor-sursă, auxiliarul modal *will* construieşte acte indirecte de tip cerere (*request*) sau rugăminte (*plea – urgent, expressive request*). Autorul face uz de diversele posibilităţi de formulare interogativă a cererii în limba engleză (întrebări totale - *open questions*, întrebări scurte de confirmare – *tag questions*) pentru a semnala apelurile unor personaje locutoare la voinţa alocutorilor de a întreprinde o acţiune (structurile alternative, folosind forma de condiţional *would* sau verbul modal *can/could*). Sistemul-ţintă prezintă structuri corespondente orientate spre alocutor (*other-oriented*)[6] construite pe formele de indicativ sau cele de condiţional ale modalizatorilor lexicali „a vrea" sau „a putea"(*Vrei/Poţi să...*). Cu toate acestea, raţiuni de echivalenţă pragmatică (care ţin, de cele mai multe ori, de aspecte ale înlănţuirii discursive sau de particularităţile genului discursiv – expresivitatea literară) determină traducătorii să adopte strategii oblice (indirecte).

Amanda: (1) Son, **will you do** me **a favour**? Tom: (2) What? A: (3) **Comb your hair**!	Tom, **pot să te rog** ceva? Ce anume? **Fă-mi plăcerea** şi **piaptănă-te**.
Traducătorul percepe nevoia echivalării unei strategii conversaţionale, prin care valoarea unui act directiv este *intensificată* (în condiţii de relativă încălcare a maximei cantităţii, întrucât conţinutul banal al solicitării nu justifică risipa de mijloace). Expresia exagerării – simbolică pentru abuzul directiv performat de Amanda pe parcursul întregii piese – este, în TT, o structură perifrastică cu calităţi expresive („a face cuiva plăcerea", sinonimă cu „a face cuiva o favoare"). Repoziţionarea acesteia în enunţul (3) permite inserarea în enunţul cu funcţie de pre-secvenţă a unei mărci suplimentare a valorii ilocuţionare (expansiune prin verbul „a ruga", inserat într-o structură supusă modulaţiei din punct de vedere al orientării: *self-oriented*, în timp ce structura originală este de tip *other-oriented*). Găsim dovada echivalenţei pragmatice în conţinutul reformulat al intervenţia integrale: *Pot să te rog (Vrei –Will you) să –mi faci plăcerea (să-mi faci favoarea - do me a favour) de a te piaptăna (comb your hair).*	

Restructurările sintactice se impun cu atât mai mult în enunţurile în care formele imperative sunt asociate *întrebărilor de confirmare*. În cazul celor din urmă, funcţia discursivă vizează nu doar solicitarea unui răspuns (prim nivel de manifestare a valorii directive) ci şi intensificarea valorii ilocuţionare a rugăminţii (funcţionând, în termenii lui Searle, ca element de intensificare a prezentării

Scena I, atribuit personajului-narator, Tom Wingfield: „he is the long-delayed but always expected something that we live for" (TS).

[6] Opoziţia între formule directive indirecte de tip interogativ (Vrei/Poţi să...), orientate spre alocutor – *other-oriented*, şi formule directive indirecte cu structură asertivă (Vreau/Aş vrea ca...), orientate spre locutor – *self-oriented*, este exemplificată de Kerbrat-Orecchioni (2005: 101) prin structuri corespondente din limba franceză.

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

scopului ilocuţionar). În cele două sisteme ale corpusului, structurile care îndeplinesc astfel de funcţii au comportamente sintactice diferite, influenţând configurarea enunţurilor în care sunt integrate.

Amanda: **Do** what I asked you, **will you**, **will you**, Tom? În structurile limbii sursă, procedeul numit *tagging* presupune reluarea – în structura interogativă scurtă - a valorii actului performat în enunţul precedent prin auxiliarul modului şi timpului verbului predicativ. Tocmai acest mecanism pragmatic de interpretare a valorii ilocuţionare recomandă folosirea verbului modal *will* pentru întrebări de confirmare/reluare a enunţurilor imperative (aici în formă auto-repetată). Procedeul permite reluarea şi intensificarea unei ilocuţiuni plasate la distanţă în co-text. În cadrul unei tranzacţii unice, mama îşi roagă fiul să găsească un peţitor pentru sora infirmă („find one that's clean-living …and ask him out for sister"). După încă un schimb de clarificare, actul directiv este reluat printr-o serie de enunţuri interogative repetate: Amanda: **Will you?** (*He opens door.) A(Imploringly*): **Will you**? (*He starts down*) A: **Will** you? **Will** you, dear?	**Ai să faci** ce te-am rugat , **nu-i aşa**, Tom? Forma de viitor a indicativului este soluţia traductivă prin care strategia conversaţională şi mecanismul de intensificare ilocuţionară (prin enunţ interogativ de confirmare) poate fi păstrat (chiar şi în condiţii de ocurenţă redusă). Strategia de redare directă (Fă ce te-am rugat, **vrei** Tom? – Fă ce te-am rugat, **da,** Tom?) ar fi înregistrat pierderi de efecte stilistice. Structura de bază a tranzacţiei în versiunea românească rămâne imperativă („găseşte unul simpatic care duce o viaţă liniştită …şi invită-l pe la noi"). Reluarea acesteia după schimbul de clarificare este posibilă doar prin (1) expansiune (prin inserarea construcţiei anaforice – *ai s-o faci*). Acestei structuri asertive îi poate fi asociată secvenţa interogativă de confirmare, care, în condiţii de proximitate discursivă, poate fi auto-repetată, în formă izolată. Totuşi, sacrificând structura (efectele stilistice ale *refrenului* în *crescendo* din original), traducătoarea preferă să redea efectul amplificator prin reluarea forţei ilocuţionare (ultimele două ocurenţe ale enunţului *will you* fiind echivalate printr-formulă performativă asociată unei forme imperative). A: **Ai s-o faci, nu-i aşa**? *Tom deschide uşa*. A: (*Pe un ton rugător*) **Nu-i aşa**, Tom? *El începe să coboare.* A**:Te rog, spune că da.**

Formulele performative directive de tip *rugăminte* sunt soluţii traductive frecvent adoptate de traducătorii lui Williams. Acestea echivalează relevant (produc efecte contextuale similare, presupunând eforturi de decodare egale) structuri-sursă directe (imperative urmate de formulă a rugăminţii) dar şi structuri indirecte care exploatează mărcile lexicale sau morfologice ale modalităţii volitive în limba engleză (*to wish* în structuri cu modul subjonctiv, verbul modal *will*). Exemplele oferite ilustrează posibile cazuri de transpunere a unui act indirect (TS) în act direct (TT), în condiţii de echivalenţă pragmatică (1).

(1) Laura: Mother, **I wish that you would** tell me what's happened! (2) Laura: (…) Tom, **speak** to Mother this morning. **Please, please[7]….**	Mamă, **te rog**, **spune-mi** ce s-a întîmplat. Tom, **te implor**, vorbeşte-i în dimineaţa asta. Tom, **te rog**…**te rog!**

[7] Remarcăm diferenţe structurale la nivelul perechii de corespondenţă interlingvistică *please – te rog*. Structura românească este constituită din performativul *a ruga*, în forma imperativă cu clitic preverbal. Structura englezească este formulă prototipică a rugăminţii , redusă din construcţia „may it please you to ..","if it may please you..."(după formula franceză „s'il te plaît") , în care verbul *to please* semnifică „a face plăcere" (din „plaisir " – franceza veche < latinescul „placere"). Verbele performative pentru directivele de tip rugăminte sunt to *ask, to beg, to request, to pray.*

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)

Traducerea Andei Boldur demonstrează că textele-ţintă pot echivala valori globale ale macro-actelor de vorbire aparţinând textului-sursă chiar şi în condiţii de inevitabilă entropie sau deviere accidentală la nivelul unor enunţuri componente. Se poate aprecia că soluţiile traducătoarei probează un grad ridicat de echivalenţă pragmatică prin păstrarea orientării fundamentale a seriilor de ilocuţiuni care constituie acţiunea dramatică. Analiza noastră relevă o multitudine de strategii de redare creative şi pertinente, incluzând transpuneri ale structurilor indirecte în acte directe, compensări ale forţei ilocuţionare (redată în original prin structuri morfo-sintactice specifice) prin modalizatori lexicali sau prin modulaţii semantice.

În concluzie, opinăm că păstrarea orientării şi dinamicii ilocuționare a dialogului teatral dă măsura echivalenței pragmatice în traducere. Analiza întreprinsă de noi nu a avut ca unic scop evaluarea gradului de echivalență înregistrat de textele-sursă. Ne-a interesat în egală măsură evidențierea comparativă a posibilităților sistemice și apoi, a mecanismelor de selecție operate de traducător (la nivelul conținuturilor propoziționale) în construirea unor enunțuri și a unor macro-acte echivalente.

Bibliografie:

Austin, J.L., 2003. *Cum să faci lucruri cu vorbe* [1962], traducere de Sorana Corneanu, prefaţă de Vlad Alexandrescu, Piteşti, Paralela 45.

Elam, Keir, 1980. *The Semiotics of Theatre and Drama*, Londra, Methuen.

Ervin-Tripp, Susan, 1981. „How to make and understand a request", în Herman Parret, Marina Sbisa,

Jef Verschueren, *Possibilities and Limitations of Pragmatics*, John Benjamins Publishing.

Ionescu Ruxăndoiu, Liliana, 1991. *Naraţiune şi dialog în proza românească. Elemente de pragmatică a textului literar*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 2005, *Les actes de langage dans le discours: théorie et fonctionnement*, Paris, Nathan.

Maigueneau, Dominique, 2007. *Pramatică pentru discursul literar: enunţarea literară* (trad.de Raluca-Nicoleta Balaţchi), Iaşi, Institutul European.

Nagy, Rodica, 2002. *Sintaxa limbii române actuale*, vol. I, Editura Universităţii Suceava.

Searle, John, 1976. *A classification of Illocutionary Acts*, în Language in Society, Vol.5, No.1 (April,

1976), Cambridge University Press, pp. 1-23.

Searle, John, 1978. *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge University Press (ediţia a VII-a).

Serpieri, Alessandro, 2001. "Translation and performance", http://pages.unibas.ch , accesat la 18.02.2011.

Corpus de studiu:

Williams, Tennessee, 1978. *Teatru*, Bucuresti, Editura Univers.

Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.

ACKNOWLEDGMENT: This paper was supported by the project „Sustainable performance in doctoral and post-doctoral research PERFORM" - Contract no.POSDRU/159/1.5/S/138963, project co-funded from European Social Fund through Sectorial Operational Program Human Resources 2007-2013.

BDD-V92 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:44:52 UTC)